

प्रदेश तथा स्थानीय तह तर्फ नेपाल कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एग्यू. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एग्यू.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, सहायकस्तर पाचौ तह, प्राविधिक सहायक पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम एवं परीक्षा योजना

पाठ्यक्रमको रूपरेखा:- यस पाठ्यक्रमको आधारमा निम्नानुसारका चरणमा परीक्षा लिइने छ:-

क. प्रथम चरण: लिखित परीक्षा (Written Examination)

पूर्णाङ्क: १००

ख. द्वितीय चरण: अन्तर्वार्ता (Interview)

पूर्णाङ्क: १५

परीक्षा योजना (Examination Scheme)

प्रथम चरण :- लिखित परीक्षा (Written Examination)

विषय	पूर्णाङ्क	उत्तिर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	प्रश्न संख्या × अङ्कभार	समय
सेवा सम्बन्धी	१००	४०	वस्तुगत बहुवैकल्पिक (Multiple Choice)	५० प्रश्न × २ अङ्क=१००	४५ मिनेट

द्वितीय चरण: अन्तर्वार्ता (Interview)

विषय	पूर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली
अन्तर्वार्ता	१५	मौखिक

द्रष्टव्य:

- लिखित परीक्षाको माध्यम भाषा नेपाली वा अंग्रेजी अथवा नेपाली र अंग्रेजी दुवै हुन सक्नेछ ।
- लिखित परीक्षामा यथासम्भव निम्नानुसार प्रश्नहरू सोधिनेछ ।

पाठ्यक्रमका एकाइ	१	२	३	४	५	६	७
प्रश्न संख्या	१४	६	६	६	६	६	६

- वस्तुगत बहुवैकल्पिक (Multiple Choice) प्रश्नहरूको गलत उत्तर दिएमा प्रत्येक गलत उत्तर बापत २० प्रतिशत अङ्क कट्टा गरिनेछ । तर उत्तर नदिएमा त्यस बापत अङ्क दिइने छैन र अङ्क कट्टा पनि गरिने छैन ।
- यस पाठ्यक्रम योजना अन्तर्गतका पत्र/विषयका विषयवस्तुमा जेसुकै लेखिएको भए तापनि पाठ्यक्रममा परेका ऐन, नियम तथा नीतिहरू परीक्षाको मिति भन्दा ३ महिना अगाडि (संशोधन भएका वा संशोधन भई हटाईएका वा थप गरी संशोधन भई) कायम रहेकालाई यस पाठ्यक्रममा परेको सम्झनु पर्दछ ।
- प्रथम चरणको लिखित परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरूलाई मात्र द्वितीय चरणको अन्तर्वार्तामा सम्मिलित गराइनेछ ।
- पाठ्यक्रम लागू मिति :- २०७८/०८/०८

प्रदेश तथा स्थानीय तह तर्फ नेपाल कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एग्यू. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एग्यू.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, सहायकस्तर पाचौ तह, प्राविधिक सहायक पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको

पाठ्यक्रम एवं परीक्षा योजना

पत्र/ विषय :- सेवा सम्बन्धी

१. कृषि सम्बन्धी

- १.१ नेपालको संविधान (कृषि तथा खाद्य सम्बन्धी व्यवस्था)
- १.२ निजामती सेवा ऐन, २०४९ तथा नियमावली, २०५० (कर्मचारीको आचरण, विदा र सजाय सम्बन्धी व्यवस्था)
- १.३ स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४
- १.४ राष्ट्रिय कृषि नीति, २०६१, कृषि विकास रणनीति (२०१५-२०३५)का प्रमुख विशेषताहरू
- १.५ चालू आवधिक योजनामा कृषि क्षेत्रको प्राथमिकता, लक्ष्य, उद्देश्य, कार्यक्रम एवं कार्यान्वयन रणनीति
- १.६ संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको वर्तमान कृषि संरचना, अन्तरसम्बन्ध एवं समन्वय
- १.७ कृषि विकास कार्यक्रम तर्जुमाका आधारहरू र एकीकृत कृषि प्रसार सेवा कार्यक्रम
- १.८ प्रमुख कृषि जन्य वस्तुहरूको उत्पादन लागत तथा मूल्य निर्धारण
- १.९ नेपालको अर्थतन्त्रमा कृषि क्षेत्रको महत्व र नेपालको कृषि क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरू
- १.१० नेपालका प्रमुख बालीहरू तथा तिनको उत्पादन अवस्था
- १.११ कृषि विकासमा कृषि प्रसार, कृषि अनुसन्धान र कृषि शिक्षाको महत्व
- १.१२ प्राङ्गारिक कृषि पद्धती र सिद्धान्तहरू
- १.१३ कृषि विकासका लागि सञ्चार कार्यक्रमको आवश्यकता एवं विकसित नयाँ प्रविधिहरू
- १.१४ कृषि तथा पशुपंक्षी बिमा सम्बन्धी व्यवस्था
- १.१५ कृषि विकासमा ग्रामीण पूर्वाधार (सिंचाइ, कृषि सडक, कोल्डस्टोर, बजार आदि) को महत्व
- १.१६ कृषि आधुनिकीकरण तथा व्यवसायीकरण बारे सामान्य जानकारी
- १.१७ जलवायु परिवर्तन र यसले नेपालको कृषि क्षेत्रमा पुऱ्याएका असर/प्रभावहरू र न्यूनीकरणका उपायहरू
- १.१८ दिगो विकास लक्ष्य (कृषि क्षेत्र)
- १.१९ खाद्य अधिकार तथा खाद्य संप्रभुता सम्बन्धी ऐन, २०७५
- १.२० सुदूरपश्चिम प्रदेशको सहकारी ऐन, २०७५
- १.२१ सुदूरपश्चिम प्रदेशको कृषि तथा पशुपन्छी व्यवसाय प्रवर्धन ऐन, २०७६
- १.२२ सुदूरपश्चिम प्रदेशमा संचालनमा रहेका कृषि परियोजना तथा कार्यक्रमहरू
- १.२३ सुदूरपश्चिम प्रदेशको प्रादेशिक कृषि तथ्याङ्कको विवरण, मुख्य मुख्य उत्पादन एवं स्थलहरू
- १.२४ कृषि यान्त्रिकरण तथा श्रोत संरक्षण प्रविधि
- १.२५ कृषि क्षेत्रमा सूचना प्रविधिको प्रयोग तथा Decision support system
- १.२६ खाद्य तथा पोषण सुरक्षाको अवधारणा

२. बागवानी

- २.१ बागवानीको परिभाषा, नेपालमा बागवानी विकासको आवश्यकता, सम्भावना, दीर्घकालीन कृषि र आर्थिक विकासमा बागवानी क्षेत्रको महत्व
- २.२ नेपालमा बागवानीजन्य बालीहरू (फलफूल, तरकारी, आलु तथा मसला)को सिफारिश गरिएका जातहरू
- २.३ प्रमुख फलफूल बालीहरू (आँप, लिची, केरा भुईँकटहर, अम्बा, सुन्तला, स्याउ, किवी, ओखर)को खेती गर्ने उन्नत तरिका, प्रसारण, काँटछाँट, मलखाद व्यवस्थापन, रोग कीराहरू तथा अन्य विकृतिहरू र तिनको व्यवस्थापन, उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण र ढुवानी
- २.४ फलफूल, तरकारी तथा मसला बाली (अलैंची, अदुवा, बेसार) को नर्सरी स्थापना तथा व्यवस्थापन
- २.५ प्रमुख तरकारी बालीहरू: आलु (Potato), काउली समूह (Cole crops), फल समूह (Fruit vegetables), जरे बाली समूह (Root crops), गानो बाली समूह (Bulb crops), फर्सी समूह (Cucurbits), सागपात समूह (Leafy vegetables) र कोशे बाली समूह (Leguminous vegetables)

प्रदेश तथा स्थानीय तह तर्फ नेपाल कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एग्यू. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एग्यू.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, सहायकस्तर पाचौ तह, प्राविधिक सहायक पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको

पाठ्यक्रम एवं परीक्षा योजना

- २.६ फलफूल तथा तरकारी खेतीमा हाइब्रीड (वर्णशंकर) जातहरूको प्रयोग र महत्व
- २.७ बेमौसमी तरकारी खेती प्रविधि (प्लाष्टिक घर, ग्रीन हाउस, एग्री नेट हाउसमा खेती) को आवश्यकता र महत्व
- २.८ करेसावारी (Kitchen Garden) को परिभाषा, महत्व र व्यवस्थापन तरिका
- २.९ नेपालमा फूल खेती (Floriculture) र कट फ्लावर (Cut flower) मा प्रयोग हुने फूलहरू
- २.१० बाली उत्पादन उपरान्तका क्षतिहरू र न्यूनीकरणका उपायहरू (उत्पादन लिने उचित समय, फलफूल पकाउने, भण्डारण, सफाइ, छनौट, क्युरिङ्ग, ग्रेडिङ्ग, मैन लगाउने, उपचार, कोल्ड चेन)
- २.११ तरकारी विउ उत्पादन प्रविधि: आलु,काउली समुह, जरे वाली, फल समुह, लहरे वाली
- २.१२ तरकारी खेती वाली पात्रो
- २.१३ उच्च घनत्व फलफूल खेती प्रविधि (High Density Planting)

३. कृषि प्रसार

- ३.१ कृषि प्रसार- परिचय, अवधारणा, सिद्धान्त र महत्व
- ३.२ नेपालमा सञ्चालन भएका विभिन्न कृषि प्रसार पद्धतीहरू
- ३.३ नेपालमा सञ्चालित विभिन्न कृषि प्रसार तरिकाहरू र तिनीहरूको सञ्चालन विधि
- ३.४ कृषि प्रसार कार्यकर्ता र निजमा हुनुपर्ने गुणहरू
- ३.५ अगुवा कृषक तथा कृषक समूहको परिचय, महत्व एवं कृषि प्रसारमा अगुवा कृषकको भूमिका
- ३.६ कृषि विकास कार्यमा अगुवा कृषकहरूको परिचालन
- ३.७ कृषक समूह गठन प्रकृया एवं प्रभावकारी परिचालन, कृषक समूह मार्फत कृषि प्रसार कार्य सञ्चालन
- ३.८ कृषि प्रसारमा स्थानीय नेतृत्वको भूमिका
- ३.९ उपयुक्त कृषि प्रसार तरिका छनौटका आधारहरू
- ३.१० Innovation, Diffusion and Adopters Categories
- ३.११ कृषि सञ्चार र प्रविधि प्रसारणमा श्रव्यदृश्य सामग्री, मोबाइल एप्लिकेशन र किसान कल सेन्टर
- ३.१२ कृषि तालिम र यसको महत्व तथा कृषक तालिममा आवश्यकता पहिचान
- ३.१३ प्रभावकारी तालिम सञ्चालनका आधारहरू
- ३.१४ आ.पि.एम. तथा कृषक पाठशालामा आधारित कृषि प्रसार
- ३.१५ कृषि क्षेत्रमा लैङ्गिक अवधारणा
- ३.१६ कृषि प्रसारमा उत्प्रेणा (Motivation) को भूमिका
- ३.१७ कृषि प्रसारमा कृषि उस्मायन (Agri Incubation) पद्धति र यसको उद्देश्य

४. बाली विज्ञान

- ४.१ बाली विज्ञानको परिभाषा र नेपालमा बाली विकासको महत्व
- ४.२ नेपालमा लगाइने खाद्यान्न, दलहन र तेलहन बालीहरूको वैज्ञानिक नामाकरण र वर्गीकरण
- ४.३ नेपालको हावापानी अनुसार सिफारिश गरिएका बालीहरू (धान, मकै, गहुँ, कोदो, उखु, जुट, भटमास, मुसुरो, तोरी) को जात र तिनीहरूको पाक्ने अवधि, सरदर उत्पादन क्षमता, सिफारिश क्षेत्र र मुख्य विशेषताहरू र **राजपत्रबाट हटाईएका (Denotified) जातहरू**
- ४.४ बीउको परिभाषा, प्रमाणिकरण तथा यथार्थ संकेतपत्र पद्धति अनुसार बीउका पुस्ताहरूको नाम एवं पुस्ता जनाउने ट्यागको रंग र बीउको आधिकारिक नियामक निकायहरू
- ४.५ असल बीउका गुणहरू, बीउको गुणस्तर कायम राख्न अपनाउनु पर्ने विधिहरू
- ४.६ धान, मकै, गहुँ, कोदो, उखु, जुट, भटमास, मास, मुसुरो र तोरी बालीहरूको उन्नत खेती प्रविधि
- ४.७ बीउ दर मात्रा निकाल्ने तरिका, बाली सघनता र बाली प्रणाली एकिकृत खाद्य तत्व व्यवस्थापन
- ४.८ बीउ विजन ऐन, २०४५ (पहिलो संशोधन, २०६४) र बीउ विजन नियामवली, २०६९

प्रदेश तथा स्थानीय तह तर्फ नेपाल कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एग्यू. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एग्यू.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, सहायकस्तर पाचौ तह, प्राविधिक सहायक पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम एवं परीक्षा योजना

५. बाली संरक्षण

- ५.१ सुदूरपश्चिम प्रदेशका प्रमुख खाद्यान्न, नगदे, तरकारी एवं फलफूल बालीका प्रमुख रोग, किरा एवं झारपात तीनको पहिचान, नोक्सानी एवं रोकथाम प्रविधि
- ५.२ एकीकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन (Integrated pest management) को महत्व र तरिकाहरु, असल कृषि अभ्यासको (GAP) परिचय र सिद्धान्त ।
- ५.३ कृषि विकासमा उत्पादनोपरान्तको रोगकिरा व्यवस्थापनको महत्व र यस क्षेत्रमा उपलब्ध प्रविधिहरु
- ५.४ बाली संरक्षण प्रयोगशाला निदान सेवाका लागि प्रयोग हुने सामान्य विधिहरु
- ५.५ रोग, किरा एवं झारपात तथा यिनको प्राकृतिक शत्रुहरु (मित्रजीव) को सर्वेक्षण /Surveillance विधि
- ५.६ मौरी पालन, रेशम किरा पालन तथा किम्बु खेतीको उन्नत प्रविधि
- ५.७ नेपालमा खेती गरिएका च्याउका प्रजाती र कन्ये तथा गोब्रे च्याउ खेती प्रविधि
- ५.८ रोग किरा नियन्त्रणमा Plant Quarantine को भूमिका
- ५.९ नेपालमा प्रतिबन्ध गरिएका विषादीहरु, विषादीको सुरक्षित प्रयोग
- ५.१० जैविक तथा वानस्पतिक विधिबाट बाली संरक्षण
- ५.११ बोर्डो मिश्रण, बोर्डो पेष्ट, पेन्ट तयारी विधि
- ५.१२ बाली उपचार शिविर र यसको आवश्यकता
- ५.१३ विषादीका प्रकार र विषादीको मात्रा निकालने तरिका (Pesticide Calculation)
- ५.१४ विरुवा संरक्षण ऐन, २०६४ र नियमावली, २०६४
- ५.१५ जिवनाषक विषादी व्यवस्थापन ऐन, २०७६

६. कृषि अर्थशास्त्र

- ६.१ कृषि अर्थशास्त्रको परिचय र कृषि विकासमा यसको महत्व
- ६.२ माग तथा आपूर्तिको नियम
- ६.३ बजारमुखी कृषि उत्पादन योजनाको अवधारणा
- ६.४ कृषि विकासमा बजारको महत्व
- ६.५ फार्मगेट, थोक तथा खुद्रा मुल्यको अवधारणा
- ६.६ समूह बजार, हाट बजार, सहकारी बजारको परिचय, वर्तमान स्थिति र कृषि विकासमा यसको महत्व
- ६.७ उत्पादन लागतको परिचय र तुलनात्मक लाभका बालीहरुको पहिचानमा यसको भूमिका
- ६.८ कृषि विकासका कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा कृषि तथ्याङ्कको महत्व
- ६.९ प्राथमिक तथ्यांक (Primary data) र सहायक तथ्यांक (Secondary data) को परिचय तथा श्रोतहरु एवं तथ्यांक संकलन गर्दा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु
- ६.१० तथ्यांक प्रशोधन तथा टेबुलेशनमा Mean, Median र Mode को प्रयोग
- ६.११ कृषि उद्यम (Agri-business) को परिचय र नेपालमा यसका सम्भावनाहरु
- ६.१२ नेपालमा वस्तुगत कृषि उपजहरुको बजार प्रणाली बारे जानकारी
- ६.१३ कृषिवस्तुमा मूल्य अभिवृद्धि श्रृंखला विकासको परिचय तथा महत्व
- ६.१४ बाली कटानी (Crop Cutting) र यसको महत्व
- ६.१५ प्रदेश तथा स्थानीय तहमा योजना तर्जुमा, कार्यक्रम कार्यान्वयन, सुपरिवेक्षण, अनुगमन एवं मूल्यांकन
- ६.१६ कृषि वस्तुको लाभ लागत विश्लेषणका तरिकाहरु

प्रदेश तथा स्थानीय तह तर्फ नेपाल कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगू. एकस्टेन्सन, स्वायल साइन्स र एगू.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, सहायकस्तर पाचौ तह, प्राविधिक सहायक पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम एवं परीक्षा योजना

७. माटो व्यवस्थापन

७.१ माटोको परिभाषा, माटो निर्माणको प्रक्रिया र नेपालको माटो बारे संक्षिप्त जानकारी

७.२ माटोका गुणहरू

७.२.१ भौतिक गुण - बनौट, बुनौट संरचना, घनत्व, रंग, चिस्यान

७.२.२ रसायनिक गुण - माटोको प्रतिक्रिया, प्रांगारिक पदार्थ, कार्बन, नाईट्रोजन अनुपात

७.२.३ जैविक गुण - राईजोबियम र एजोटोव्याक्टर

७.२.४ अम्लीय र क्षारीय माटोको सुधार

७.३ बिरुवालाई आवश्यक निम्न खाद्यतत्वहरूको काम र यिनको कमी हुंदा देखिने लक्षण र रोकथामका उपायहरू

७.३.१ मुख्य तत्वहरू - नाईट्रोजन, फस्फोरस र पोटास

७.३.२ सहायक तत्वहरू - क्याल्सियम, म्याग्नेसियम र गन्धक

७.३.३ सूक्ष्म तत्वहरू - फलाम, तामा, जस्ता, म्याग्नेज, मोलिवडेनम, सुहाग (बोरोन) र क्लोरिन

७.४ मल र मलखाद

७.४.१ प्रांगारिक मलहरू (कम्पोष्ट मल, गोठेमल, भर्मिकम्पोष्ट, सूक्ष्म जैविक मल, कुखुराको मल, हरियो मल, बायोग्याँस लेदोको मल)

७.४.२ रसायनिक मलहरू (नाईट्रोजनयुक्त, फस्फोरसयुक्त, पोटासयुक्त, मिश्रित र यौगिक, सहायक खाद्यतत्वयुक्त, सूक्ष्मतत्वयुक्त)

७.४.३ मलको मात्रा निकाल्ने तरिका

७.४.४ मलको प्रकृति, प्रयोग समय र प्रयोग गर्ने तरिकाहरू

७.४.५ मल नियन्त्रण आदेश, २०५५ तथा रसायनिक मलमा अनुदान कार्यक्रम संचालन कार्यविधि २०७६

७.५ माटो जाँच सेवा:

७.५.१ माटोको नमूना लिने तरिका: किन, कहिले र कसरी

७.५.२ माटो जाँचको लागि माटोको तयारी

७.५.३ Kit box बाट नाईट्रोजन, फस्फोरस, पोटास तथा पि.एच. पत्ता लगाउने तरिका

७.६ माटो शिविर र यसको महत्व, घुम्ती माटो परीक्षण प्रयोगशालाबाट माटो जाँच

७.७ माटोको उर्वराशक्ति कायम राख्ने र बाली उत्पादनमा यसको व्यवस्थापन र महत्व र Soil Health Card

७.८ भू-क्षय (Soil Erosion) र यसको कारण, प्रकार तथा व्यवस्थापन